

โครงการนักวิจัยทางนิติศาสตร์รุ่นใหม่

Young Legal Researcher Workshop 2020

หัวข้อ การวิจัยทางนิติศาสตร์สำหรับการพัฒนาสังคมไทย

บรรยายโดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาหลายเรื่องที่มีเรื่องต้องแก้ไข ยกตัวอย่างเช่น คดีนายบอส อยู่วิทยา ซึ่งก่อให้เกิดคำถามมากมายว่า ระบบการคานอำนาจระหว่างศาล อัยการ และตำรวจ ควรเป็นอย่างไร

ในขณะที่ดำรงตำแหน่งกรรมการปฏิรูปตำรวจ (พ.ศ. 2559 – 2560) ตนเองได้เคยเขียนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปตำรวจประมาณ 400 – 500 หน้า แต่ว่าข้อเสนอดังกล่าวได้ถูกขึ้นหิ้งไว้หรือถูกตีตกไป อย่างไรก็ตาม ตนเองเชื่อว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นเกี่ยวกับการปฏิรูปตำรวจอีกในอนาคตอีกประมาณ 5 – 20 ปี -ข้างหน้า ย่อมต้องมีคนหยิบข้อเสนอดังกล่าวของตนขึ้นมาดูว่ามีเรื่องอะไรที่น่าสนใจบ้าง

ขณะที่ตนเขียนงานวิจัย เรื่อง การสลายความเป็นนิติบุคคลของกระทรวง ทบวง กรม เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว ขณะนั้นงานวิจัยฉบับนี้ก็ถูกขึ้นหิ้งไว้เช่นกัน แต่พบว่าปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ก็ได้หยิบงานวิจัยฉบับนี้มาเพื่อหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการหาวิธีการยกเลิกความเป็นนิติบุคคลของกรม

ศ.ดร.สมคิดฯ เชื่อว่างานวิจัยที่ทุกท่านทำขึ้นย่อมไม่มีประโยชน์แค่เพียงเพื่อให้สำเร็จ การศึกษาในระดับปริญญาเอก หรือเพื่อใช้สำหรับการขอตำแหน่งทางวิชาการ เท่านั้น แต่งานวิจัยย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

จากถ้อยคำว่า “โลกไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเร็วอย่างที่เรต้องการ และการเปลี่ยนแปลงของโลกย่อมมีเหตุและผลทั้งสิ้น” ด้วยถ้อยคำดังกล่าวจึงเกิดคำถามขึ้นว่า นิติศาสตร์จะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของโลกมากน้อยเพียงใด

ศ.ดร.สมคิดฯ ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะงานวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้ คือ

1. งานวิจัย คืออะไร

งานวิจัย คือ การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ รวมถึงการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดประโยชน์ ด้วยวิธีการนำศาสตร์ที่ตนเองมีความรู้ไปใช้สำหรับการแก้ปัญหา โดยนักนิติศาสตร์ ก็จะต้องนำศาสตร์ทางนิติศาสตร์มาใช้แก้ปัญหา หรือนักวิศวกรรม ก็จะต้องนำศาสตร์ทางวิศวกรรมมาใช้แก้ปัญหาหรือทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันมักมีคนพูดถึงเกี่ยวกับเรื่องที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ดังนั้น หากจะต้องคิดค้นกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาด้วยงานวิจัย นักวิจัยก็ต้องนำศาสตร์ทางกฎหมายมหาชนมาใช้ในการคิดค้นกระบวนการได้ซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือในประเด็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในช่วง COVID-19 ก็จะต้องนำศาสตร์ในหลายด้านมาใช้ เช่น ศาสตร์ทางด้านนิติศาสตร์ และ เศรษฐศาสตร์

บุคคลที่จะทำงานวิจัยด้านใดควรเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นโดยเฉพาะ ยกตัวอย่าง กรณีการคิดค้นวัคซีน COVID-19 ก็ควรจะต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ผู้ป่วยโดยเฉพาะ เช่น หมอ นักวิทยาศาสตร์ หรือในกรณีการร่างกฎหมาย ก็ควรจะต้องใช้บุคลากรด้านนิติศาสตร์มีส่วนร่วม ซึ่งหากให้บุคคลที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ มาดำเนินการ งานที่ออกมาอาจจะไม่สำเร็จได้ นอกจากนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การร่างรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมัน (Basic Law) หรือรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีผู้ร่างรัฐธรรมนูญเพียงไม่กี่คน แต่ทุกคนล้วนมีความรู้ด้านนิติศาสตร์ทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปในท้ายที่สุด งานวิจัย หมายถึง หัวใจของการพัฒนา และการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ

2. งานวิจัยทางนิติศาสตร์ เป็นอย่างไร

งานวิจัยทางนิติศาสตร์ หมายถึง งานวิจัยที่เริ่มจากปัญหาทางนิติศาสตร์ เช่น การตั้งคำถามว่าคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาอะไรบ้าง การแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ด้านกฎหมาย และนำความรู้ทางนิติศาสตร์มาใช้ในการเสนอแนะ แก้ไขปัญหาหรือหาทางออก อย่างไรก็ตาม ต้องระวังให้ดีเกี่ยวกับการตั้งหัวข้อวิจัยเนื่องจากในบางครั้งหัวข้อที่คิดขึ้นอาจเป็นเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิติศาสตร์แต่ไม่ใช่งานวิจัยทางนิติศาสตร์โดยตรง เช่น การตั้งหัวข้อวิจัยเรื่องพฤติกรรมในการออกเสียงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคดียุบพรรค ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เคยมีประวัติร่วมชุมนุมทางการเมืองและได้มาพิพากษาในคดียุบพรรค อันเป็นการศึกษาวิจัยด้านสังคมวิทยามีใช้ด้านนิติศาสตร์

3. การเลือกหัวข้อวิจัย

การเลือกหัวข้อวิจัย มี 3 วิธี กล่าวคือ วิธีแรก คือการหาหัวข้อกับเรื่องใกล้ตัวเรา เช่น เกี่ยวข้องกับการทำงานซึ่งหาข้อมูลได้ง่าย วิธีที่สอง คือการหาหัวข้อที่เราสนใจ วิธีที่สาม คือมีบุคคลอื่นบอกให้ทำ

โดยการเลือกหัวข้อทั้ง 3 วิธี ดังกล่าว ศ.ดร.สมคิดฯ แนะนำให้ใช้วิธีแรก คือการหาหัวข้อกับเรื่องใกล้ตัวเรา และวิธีที่สอง คือการหาหัวข้อที่เราสนใจ ยกตัวอย่างเช่น ศ.ดร.สมคิดฯ ทำหัวข้อวิจัยเรื่องบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยได้หรือไม่ เนื่องจากที่ผ่านมาคำพิพากษาศาลยังมีแนวที่ไม่ชัดเจน ต่อมาเมื่องานวิจัยชิ้นนี้เสร็จสิ้นศาลก็ได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาใช้ในคำพิพากษาในระยะหลังจนทำให้หลักดังกล่าวนี้ไปแล้ว ซึ่งตัวอย่างดังกล่าวย่อมเห็นได้ชัดว่างานวิจัยสามารถมีผลต่อการพิพากษาของศาลได้

ส่วนวิธีที่สามมักจะเกิดกับบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องด้านใดด้านหนึ่งอย่างแท้จริง ทำให้มักมีหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่เชื่อมั่นในความสามารถผู้นั้นมาขอให้บุคคลนั้นทำงานวิจัยในเรื่องที่บุคคลนั้นมีความสามารถหรือเชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีบุคคลอื่นมาเสนอให้ทำเรื่องของตนเองไม่ถนัดหรือไม่มีความสามารถมากนัก ก็ควรจะต้องเลือกเฉพาะเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเรา หรือหัวข้อที่เราสนใจเท่านั้น แต่ก็มิได้หมายความว่าไม่ควรทำเรื่องที่ไม่รู้หรือมีความรู้้น้อยแต่อย่างใด เนื่องจากผู้นั้นอาจแบ่งงานให้บุคคลอื่นเพื่อทำงานวิจัยกันเป็นทีมได้ โดยแบ่งให้แต่ละบุคคลในทีมค้นคว้าและจัดทำเฉพาะในประเด็นที่ตนเองมีความสามารถในแต่ละด้าน

4. เงินกับการทำวิจัย

ปัจจุบันมักมีความเข้าใจผิดว่าต้องมีเงินถึงจะทำงานวิจัยได้ ซึ่งไม่เป็นความจริง เนื่องจากการทำวิจัยทางนิติศาสตร์นั้น สิ่งสำคัญที่จำเป็นที่สุดคือความรู้ทางด้านนิติศาสตร์ของผู้ทำวิจัย ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เงิน หรือไม่ต้องใช้เงินเยอะ อย่างไรก็ตาม ในบางหัวข้อวิจัยก็มีความจำเป็นต้องใช้เงิน หากหัวข้อวิจัยนั้นเป็นเรื่องเฉพาะทางที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการหาข้อมูลที่มากกว่าปกติ

การทำวิจัยในปัจจุบัน มีแหล่งเงินทุนสำหรับให้นักวิจัยเยอะมาก เช่น เงินทุนจากหน่วยงานของตนเอง เงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ ยกตัวอย่างมหาวิทยาลัยของรัฐจะได้เงินอุดหนุนจากกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นเงิน 20,000 บาทต่อปี ดังนั้น บุคลากรของมหาวิทยาลัยย่อมสามารถยื่นคำร้องขอทุนต่อมหาวิทยาลัยเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยของตนเองได้

5. การทำงานวิจัย

วิธีทำงานวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ศึกษาหาข้อมูล (Fact) ปัญหา ทฤษฎีทางกฎหมาย หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดูตัวอย่างต่างประเทศ ดูงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

ยกตัวอย่างหากว่าต้องการทำเรื่องยุบพรรค ผู้ทำวิจัยจะต้องอ่านคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคทุกคดี รวมถึงศึกษาว่าในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในเรื่องที่ทำวิจัย (Best Practice) เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ว่ามีการยุบพรรคอย่างไร นอกจากนี้ควรจะต้องไปอ่านงานวิจัยของบุคคลอื่นที่ได้ทำในเรื่องที่ใกล้เคียงมาก่อนหน้านี้แล้วด้วย เนื่องจากการทำงานวิจัยนั้น ผู้ทำวิจัยไม่สามารถเริ่มจากศูนย์ได้ แต่ต้องเริ่มจากสิบ ยี่สิบ หรือสามสิบ ซึ่งก็หมายถึงการอ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาล่วงหน้าก่อนที่จะตัดสินใจทำงานวิจัยแล้ว

ข้อจำกัดในการทำงานวิจัยอย่างหนึ่ง คือความสามารถด้านภาษา หากผู้ทำวิจัยสามารถอ่านภาษาต่างประเทศได้หลายภาษาย่อมทำให้สามารถค้นคว้าข้อมูลที่มีภาษาต่างประเทศได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่หากผู้ทำวิจัยมีจุดอ่อนด้านภาษาก็อาจจะทำให้เกิดอุปสรรคในการค้นคว้าข้อมูลที่เป็นภาษาต่างประเทศได้

เมื่อผู้ทำวิจัยได้ทำการศึกษาปัญหา ทฤษฎีกฎหมาย หลักกฎหมาย หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ผู้ทำวิจัยไม่จำเป็นต้องนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทุกเรื่องมารวมไว้ในงานวิจัยทั้งหมด

5.2 ทำสารบัญ เคำโครงการวิจัย

ผู้ทำวิจัยจะต้องจัดทำสารบัญ เคำโครงการวิจัยของตน เพื่อให้ทราบว่าเรื่องวิจัยที่ตนทำขึ้นจะมีหัวข้อย่อยอย่างไรบ้าง เปรียบเสมือนการสร้างบ้านที่จะต้องออกแบบส่วนต่าง ๆ ของบ้านให้เสร็จก่อนที่จะลงมือสร้างบ้านได้

5.3 การลงมือเขียน

เมื่อผู้ทำวิจัยได้เคำโครงแล้วขั้นตอนต่อมาคือการลงมือเขียน

5.4 การคิดวิเคราะห์ หาทางออก และข้อเสนอแนะ

เป็นขั้นตอนที่ยากที่สุดของการทำวิจัย โดยสัดส่วนของบทวิเคราะห์ควรมีประมาณ 10% ของส่วนข้อมูลเนื้อหา (ส่วนที่ 5.1)

6. ประโยชน์ของงานวิจัย

ประโยชน์ของงานวิจัย มีดังนี้

6.1 ประโยชน์ต่อตนเอง

6.2 ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

เป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยถูกยกย่อง สรรเสริญ จากผู้ได้รับประโยชน์จากงานวิจัยทันที

“งานวิจัยทำให้เราเต็มเต็มน้ำในแก้วที่เรามีอยู่แล้วให้มีมากขึ้นเรื่อยๆ”

หัวข้อ ความท้าทายของการวิจัยในทางนิติศาสตร์สำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่

บรรยายโดย ศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ วงศ์บัณฑิต

ประเด็นหลักที่จะพูดในวันนี้ คือ

- ความสำคัญของการวิจัยต่อการพัฒนาประเทศ

การวิจัยต่อการพัฒนาประเทศเป็นการค้นคว้าหาความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ เพื่อนำมาใช้งานในชีวิตจริง ซึ่งสามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาประเทศได้ ยกตัวอย่างเช่น การค้นคว้าหาวิธีทำวัคซีนป้องกัน COVID-19 ซึ่งหากสามารถค้นคว้าในห้องวิจัย (Lab) ได้สำเร็จ ก็จะสามารถนำไปผลิตในภาคอุตสาหกรรมได้อันทำให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ ได้รับประโยชน์ตามไปด้วย

World Bank เห็นว่าการทำวิจัย (R&D) มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศที่มักจะทุ่มงบประมาณในการทำวิจัยมาก มักจะเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ยกตัวอย่างเช่น ประเทศอิสราเอลให้งบวิจัยจำนวนร้อยละ 4.21 ของ GDP ประเทศเกาหลีใต้ให้งบวิจัยจำนวนร้อยละ 4.15 ของ GDP ประเทศญี่ปุ่นให้งบวิจัยจำนวนร้อยละ 3.49 ของ GDP ประเทศและประเทศสหรัฐอเมริกาให้งบวิจัยจำนวนร้อยละ 2.81 ของ GDP ประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยให้งบวิจัยเพียงร้อยละ 0.39 ของ GDP ประเทศเท่านั้น ซึ่งงบวิจัยของประเทศในโลกย่อมสะท้อนถึงการพัฒนาเทคโนโลยีในแต่ละประเทศนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ในประเทศที่กำลังพัฒนาจึงควรเพิ่มงบในส่วนนี้ให้มากยิ่งขึ้น

- ความเป็นมาของการวิจัยทางนิติศาสตร์

ในอดีตการวิจัยมักจะกระทำกันเฉพาะในสายวิทยาศาสตร์ เพราะสามารถนำไปพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยไม่ให้ความสนใจกับการทำวิจัยด้านสังคมศาสตร์ เนื่องจากไม่รู้ว่าถ้าได้ทำวิจัยแล้วจะนำไปใช้กับอะไร อีกทั้งการวิจัยในสายวิทยาศาสตร์นั้นหากค้นพบและเกิดผลสำเร็จก็มักจะสามารถขยายผลไปสู่ภาคอุตสาหกรรมซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล

ต่อมาในปัจจุบันพบว่าการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากการวิจัยในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาจใช้ไม่ได้ผลหรือไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์กับคนทุกคน จึงเกิดการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์ถึงวิธีการนำเทคโนโลยีไปใช้กับประโยชน์กับคนทุกคนได้

สำหรับการวิจัยทางนิติศาสตร์ถือเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยสายสังคมศาสตร์ มีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าการวิจัยสายสังคมศาสตร์ ซึ่งในประเทศไทยได้ให้ความสนใจกับการวิจัยทางนิติศาสตร์ในช่วง

40 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น เนื่องจากในช่วง 40 ปีก่อนหน้านี้ นักกฎหมายมักจะคุ้นเคยกับการตีความกฎหมายว่าจะเกิดผลกระทบอะไรตามมา และเมื่อจะต้องการร่างกฎหมายใหม่ก็เห็นว่าเป็นเรื่องของคณะกรรมการกฤษฎีกาและรัฐสภาเท่านั้น

การวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มได้รับความสนใจจากการที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เริ่มจ้างมหาวิทยาลัยทำวิจัยเพื่อประกอบการร่างกฎหมาย เพื่อนำงานวิจัยที่ได้ไปช่วยในการร่างกฎหมายใช้บังคับในหน่วยงานของรัฐ

- ความสำคัญของการวิจัยทางนิติศาสตร์

การวิจัยทางนิติศาสตร์มีประโยชน์ในการใช้และการตีความกฎหมายที่เหมาะสม เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางกฎหมาย ตลอดจนทำให้ทราบถึงปัญหาของตัวบทกฎหมาย ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย และความสามารถในการแก้ไขปัญหาในความเป็นจริง และในท้ายที่สุดงานวิจัยก็สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการเสนอกฎหมายใหม่ และแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ทำให้เกิดการตัดสินใจที่รอบคอบมากยิ่งขึ้น

- นักกฎหมายในยุคปัจจุบันต้องทำวิจัยเป็น

เพราะการวิจัยทางนิติศาสตร์เป็นที่ยอมรับกันในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายองค์กร และการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีส่วนผลักดันให้ต้องทำวิจัยทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้ต้องทำวิจัยทางกฎหมายอีก เช่น พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

โดยที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐต้องจัดทำกฎหมายเท่าที่จำเป็นและยกเลิกกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพ ดังนั้น การที่เราจะทราบได้ว่ากฎหมายใดควรจะต้องมีเท่าที่จำเป็นและกฎหมายใดควรยกเลิกนั้น ก็จะต้องมีการทำวิจัยขึ้นเพื่อศึกษาในเรื่องดังกล่าวก่อน

นอกจากนี้ในมาตรา 77 วรรคสอง ยังกำหนดให้ ก่อนตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบและนำผลที่ได้มาประกอบการพิจารณา ในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วรัฐจะต้องจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายด้วย อันเห็นได้ว่าเนื้อหาของมาตรานี้มีลักษณะคล้ายกับการบังคับให้ต้องทำวิจัย

- การวิจัยทางนิติศาสตร์ควรนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาบ้านเมือง

จากประสบการณ์ในการเป็นนักกฎหมายที่ผ่านมา พบว่ามักมีผู้คนที่ตั้งคำถามว่านักกฎหมายมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาบ้านเมืองได้หรือไม่ เพราะเห็นว่านักกฎหมายมีความรู้ที่แคบ และรู้เพียงความรู้ด้านกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น นักกฎหมายจึงควรแสวงหาความรู้ในสาขาอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ตนเองมีโลกทัศน์ที่กว้างมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น นิติกรที่ทำหน้าที่สอบวินัยในหน่วยงานของรัฐ ย่อมไม่มีความเชี่ยวชาญในการจัดทำรายงานประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้กฎหมายในหน่วยงานของตนได้ เนื่องจากตนทำหน้าที่ตีความกฎหมายมาโดยตลอด นอกจากนี้ การที่นักกฎหมายมีความรู้ที่แคบย่อมทำให้คุยกับคนนอกวงการกฎหมายไม่ค่อยได้ด้วย เพราะจะอ้างแต่กฎหมายเพียงอย่างเดียว

เห็นได้จากงานวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาบ้านเมืองมักเป็นผลงานในสาขาอื่น ๆ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมวิทยาหรือสังคมสงเคราะห์ นักวิทยาศาสตร์แต่ละด้าน และนักสิ่งแวดล้อม

นักกฎหมายสามารถทำวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาบ้านเมืองได้ ด้วยการพัฒนาตนเองให้มีความรู้กว้างขวางไม่ใช่แต่เฉพาะกฎหมาย เช่น ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลทำงานกับคนที่จบสาขาอื่น ๆ นอกจากสาขากฎหมาย ร่วมทำวิจัยกับบุคคลในสาขาอื่น เพื่อให้ทราบถึงวิถีคิดและทัศนคติของคนที่มีได้จบสาขากฎหมายซึ่งอาจจะมีความคิดที่แปลกใหม่ไปจากกรอบของนักกฎหมาย อันจะส่งผลให้งานวิจัยมีประโยชน์กับสังคมอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ นักกฎหมายควรต้องปรับทัศนคติให้กว้างขวาง และเปิดใจฟังคนนอกวงการกฎหมายด้วย

การหาประเด็นท้าทายทางกฎหมายในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขบ้านเมือง สามารถทำได้ โดยการติดตามข่าวสารสถานการณ์บ้านเมืองที่มีประเด็นด้านกฎหมายเกี่ยวข้อง เช่น ทำไมคดีขับรถชนตำรวจตายถึงใช้เวลานานมากก่อนตัดสินใจไม่ฟ้อง ทำไมคดีนักการเมืองบุกรุกป่าจึงใช้เวลานานในการตัดสินใจฟ้องคดี จำเป็นหรือไม่ที่ศาลจะสั่งห้ามผู้นำประท้วงที่ประกันตัวแล้วไปปราศรัยอีก เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถหาประเด็นท้าทายได้จากแหล่งอื่น ๆ อีก เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนด้านสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์และแผนของกระทรวงหรือกรมต่าง ๆ

- นักกฎหมายควรทำวิจัยภาคสนาม (วิจัยเชิงประจักษ์)

เนื่องจากที่ผ่านมานักกฎหมายมักทำวิจัยเอกสาร (Documentary research) หากนักกฎหมายลงไปทำวิจัยภาคสนามด้วยตนเองย่อมจะทำให้สามารถเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แท้จริง เช่น การลงไปสัมภาษณ์กับชาวบ้าน นักลงทุน ผู้ประกอบธุรกิจ หรือบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยของตน อันจะทำให้ผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและน่าเชื่อถือ และส่งผลให้ข้อเสนอแนะ

ในการแก้ไขปัญหามีความเป็นไปได้สูง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะแตกต่างจากการอ่านงานวิจัยของนักวิจัยคนอื่นเพียงอย่างเดียว (Secondary source) อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยในลักษณะนี้อาจจะมีค่าใช้จ่ายสูง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทั้งนี้ หากไม่สามารถลงไปสัมภาษณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ผู้ทำวิจัยอาจใช้วิธีการจัดงานสัมมนาแทนได้ เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้อ่านผลงานวิจัยของตน

การวิจัยภาคสนามแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เช่น ทำแบบสอบถาม การทำโพล ซึ่งเป็นวิธีที่นักกฎหมายไม่นิยมทำ และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เช่น การสัมภาษณ์ การจัดสัมมนา หรือการเก็บข้อมูลเชิงลึก

การตั้งคำถามในเชิงปริมาณ ผู้ทำวิจัยควรต้องวางเป้าหมายชัดเจนก่อนว่าต้องการทราบข้อมูลอะไรจากผู้ตอบ และต้องไม่ทำให้ผู้ตอบสับสนในคำถามของตน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลของการทำวิจัยได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อดีคือผู้ทำวิจัยจะมีเวลาในการสอบถามแหล่งข้อมูลได้อย่างละเอียด ส่วนข้อเสียคือต้องใช้ค่าใช้จ่ายเยอะ และอาจได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนจากการสัมภาษณ์

- ควรเผยแพร่ผลงานวิจัยของตน

ผู้ทำวิจัยควรเผยแพร่ผลงานวิจัยของตนผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ บล็อกเกอร์ หนังสือพิมพ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือเพื่อเป็นเงื่อนไขในการขอตำแหน่งทางวิชาการ และย่อมทำให้ผู้ทำวิจัยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักคล้ายกับการเป็นนักแสดง และอาจมีหน่วยงานที่ต้องการให้ทุนแก่ผู้ทำวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องอีก หรืออาจมีหน่วยงานที่ต้องการให้ผู้ทำวิจัยไปช่วยงานหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้

- ควรทำวิจัยหรือสรุปเป็นภาษาต่างประเทศ (หากเป็นไปได้)

ผู้ทำวิจัยควรทำงานวิจัยเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น หรือภาษาใด ๆ ที่มีผู้คนใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อให้งานวิจัยและผู้ทำวิจัยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และอาจมีการอ้างอิงผลงานในต่างประเทศ ทำให้ผลงานมีค่ามากยิ่งขึ้น อาจมีการให้ทุนวิจัยจากหน่วยงานต่างประเทศ อาจได้รับเชิญไปเสนอผลงานหรือร่วมสัมมนาในต่างประเทศ หรืออาจมีโอกาสร่วมโครงการร่วมมือหรือแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ ทำให้ผู้ทำวิจัยพัฒนาตัวเองให้เข้าสู่มาตรฐานสากล เช่น การวิเคราะห์ การเขียน การอ้างอิง เป็นต้น

หัวข้อ ความคาดหวังจากผู้ใช้งานวิจัยทางนิติศาสตร์

บรรยายโดย นายสรชน บุญสอง

จากประสบการณ์ในการทำงานสำนักงานกฎหมาย (Law firm) ที่ผ่านมาระยะเวลา 30 ปี พบว่าต้องใช้งานวิจัยหรืองานวิชาการมาประกอบการทำงานตลอดเวลา

ตามที่วิวัฒนาการในปัจจุบันมีการนำผลงานทางวิชาการมาทำเป็นรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้สามารถค้นคว้าจากที่ต่าง ๆ ได้ง่ายผ่านอินเทอร์เน็ต โดยไม่จำเป็นต้องไปค้นหาหนังสือหรือรอคิวยืมหนังสือที่ห้องสมุดแบบในสมัยก่อนที่ผู้ใช้งานจะต้องหาข้อมูลผ่านหนังสือหรือแหล่งข้อมูลประเภท Secondary source เท่านั้น ส่งผลให้ผู้ใช้งาน (User) และนักวิจัยในปัจจุบันสามารถเข้าถึงข้อมูลประเภท Primary source ได้โดยตรงไม่แตกต่างกัน พัฒนาการต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ความคาดหวังผลงานวิจัยมีความแตกต่างจากในอดีตอย่างสิ้นเชิง

ในอดีตผลงานวิจัยมักจะถูกคาดหวังใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ งานวิจัยควรต้องมีการต่อยอดจากงานวิจัยเดิมที่เคยทำไว้แล้ว งานวิจัยต้องมีความน่าเชื่อถือ และงานวิจัยสามารถนำไปใช้งานได้จริง แต่ปัจจุบันงานวิจัยควรจะต้องมีลักษณะที่มีเนื้อหาทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก (dynamic) และงานวิจัยต้องมีรูปแบบการบูรณาการ (integration) กล่าวคือมีได้มีเนื้อหาที่มองแต่เพียงด้านกฎหมายเพียงด้านเดียว แต่จะต้องมีเนื้อหาหรือองค์ประกอบในด้านสาขาอื่นด้วย

ยกตัวอย่างงานวิจัยที่มีลักษณะทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น งานวิจัยเรื่องการรับรองรถยนต์ไร้คนขับ และระบบหุ่นยนต์อัตโนมัติ ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องรถยนต์ไร้คนขับ และระบบหุ่นยนต์อัตโนมัติโดยตรง ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่าหากเกิดกรณีที่รถยนต์ไร้คนขับเกิดอุบัติเหตุกับผู้อื่นขึ้น ผู้ใดจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งอาจจะกำหนดให้คนนั่ง บริษัทเจ้าของรถ บริษัทเจ้าของเทคโนโลยี หรือบริษัทประกันจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้ โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิจัยงานในลักษณะนี้จะทำให้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นตามยุคสมัยก็จะทำให้ประเทศไทยสามารถรับมือได้ทัน ซึ่งปัญหาการรับมือการเปลี่ยนแปลงไม่ทันที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น แอปพลิเคชันรถแท็กซี่ Grab และ Uber

ในส่วนของหุ่นยนต์อัตโนมัติที่ในปัจจุบันมีการใช้งานแพร่หลายมากขึ้น ก็อาจเกิดคำถามขึ้นได้เช่นกัน เช่น ในกรณีโรงพยาบาลนำหุ่นยนต์มาทำหน้าที่รักษาผู้ป่วย หากผู้ป่วยถึงแก่ความตายอันเนื่องจากการกระทำของหุ่นยนต์ ควรจะต้องกำหนดความรับผิดชอบแก่หุ่นยนต์อย่างไร

นอกจากนี้ ผู้ทำวิจัยในสมัยใหม่อาจจะหาประเด็นทำวิจัยจากช่องว่างทางกฎหมายจากกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ได้ เช่น ในกรณีที่ พ.ร.บ.ข้อมูลส่วนบุคคลฯ กำหนดให้นิติบุคคลที่ดำเนินกิจการในประเทศไทยที่เก็บข้อมูลของบุคคลอื่นไว้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้นั้น อาจเกิดปัญหาในการตีความว่าแพลตฟอร์มจากต่างประเทศที่เป็นที่นิยมใช้ในประเทศ เช่น Facebook Google ซึ่งมีการเก็บข้อมูลผู้ใช้งานในประเทศไทย จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ. ดังกล่าวด้วยหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น ผลกระทบของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ต่อการนำเครื่องหมายการค้ามาเป็นหลักประกัน ศึกษากรณีธนาคารกรุงไทย, สัญญาที่ไม่เป็นธรรมในคอนแทกซ์ฟาร์มมิ่ง, Legal Problems Concerning Nominee Arrangement in Relation to Foreign Business under Thai Laws, The Experiences of Franchise Business Regulations in the United States the European Union and South Korea : Lessons for Thailand

แหล่งทรัพยากรสำหรับการทำวิจัยในปัจจุบัน พบว่ามีหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย ใช้เวลาในการเข้าถึงไม่นาน เช่น

- Consultation Papers เช่น รายงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำ public hearing ของหน่วยงานรัฐ
- กฎหมายไทยและต่างประเทศ
- คำพิพากษา
- ข่าวที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ข่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการใช้โดรนในการส่งสินค้า ซึ่งสามารถนำมาใช้ทำวิจัยสำหรับการวางแผนแก้ไขกฎหมายในการใช้โดรนขนส่งสินค้าในประเทศไทย
- Newsletter ของสำนักงานกฎหมาย โดยเฉพาะสำนักงานกฎหมายที่มีสาขาต่าง ๆ ทั่วโลก อันจะทำให้ผู้ทำวิจัยสามารถค้นคว้าได้ว่า Newsletter ของสำนักงานกฎหมายในแต่ละประเทศมีเนื้อหาที่สนใจในเรื่องใดอยู่บ้าง
- วิทยานิพนธ์ เช่น วิทยานิพนธ์ด้าน Corporate and Commercial, Capital Markets, Tax, Dispute Resolution
- Law Journals เช่น Journals ด้าน Corporate and Commercial, Capital Markets, Tax, Dispute Resolution

หัวข้อ ข้อเสนอแนะในการเสนอขอทุนวิจัย

บรรยายโดย ศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ วงศ์บัณฑิต

ศ.ดร.อำนาจฯ ได้บรรยายโดยแบ่งประเด็นการนำเสนอ ดังนี้

- หัวข้อการวิจัย

- ความสำคัญของหัวข้อการวิจัย

หัวข้อการวิจัยเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการวิจัยว่าจะเดินไปในทิศทางใด ซึ่งจะมีผลต่อการจะได้รับการสนับสนุนแหล่งเงินทุน โดยควรเป็นหัวข้อที่ไม่มีความ Sensitive มากนัก หรือ หากในกรณีที่เป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ก็จะมีผลต่อการสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้หัวข้อการวิจัยจะทำให้การวิจัยเป็นที่สนใจของสังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และอาจทำให้ผู้ทำวิจัยได้รับรางวัลงานวิจัยด้วย

- ผู้วิจัยมีสิทธิเลือกหัวข้อวิจัยหรือไม่

การมีสิทธิเลือกหัวข้อวิจัยย่อมขึ้นอยู่กับว่าผู้ทำวิจัยได้รับเงินทุนจากที่ใดมา เจ้าของเงินทุนอาจจะระบุหัวข้อการวิจัยไว้ชัดเจน เช่น หน่วยงานราชการต้องการจ้างให้ทำวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อใช้ในการเสนอแก้กฎหมาย หรือเจ้าของเงินทุนอาจเสนอกรอบหัวข้อวิจัยไว้อย่างกว้างๆ และให้ผู้วิจัยใช้ดุลพินิจเสนอหัวข้อเป็นการเฉพาะอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้เจ้าของเงินทุนอาจให้ผู้วิจัยเสนอหัวข้อได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุนการทำวิจัย เช่น มหาวิทยาลัย บางมหาวิทยาลัยที่ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยมีผลงานวิจัย ก็อาจจะไม่กำหนดหัวข้อวิจัยที่ชัดเจนก็ได้

- การเลือกหัวข้อวิจัย

เป็นเรื่องปกติของนักวิจัยหน้าใหม่ที่ไม่รู้จะเริ่มค้นหาหัวข้อวิจัย ซึ่งทุกคนสามารถพัฒนาตัวเองได้ด้วยการอ่านมาก ๆ ฟังมาก ๆ และพูดมาก ๆ

สิ่งที่ควรพิจารณาในการเลือกหัวข้อวิจัย ได้แก่

- พิจารณาวามีปัญหากฎหมายในเรื่องนั้นหรือไม่ ด้วยการศึกษาวาบทบัญญัติกฎหมายใดมีช่องว่างหรือความไม่ชัดเจน และมีปัญหาการตีความ บทบัญญัติกฎหมายใดก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม บทบัญญัติกฎหมายใดล้ำสมัยหรือไม่ ซึ่งกรณีคำถามเหล่านี้ถ้าเราตั้งคำถามแล้วเกิดปัญหา

ก็สามารถนำมาทำเป็นหัวข้อวิจัยได้ โดยอาจดูปัญหาได้จากความเห็นขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้ บังคับกฎหมายหรือผู้ถูกใช้บังคับกฎหมายว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับเรื่องหรือประเด็นนั้น

ทั้งนี้ ผู้ทำวิจัยควรหลีกเลี่ยงการเขียนเรื่องที่ไม่มีปัญหาทางกฎหมายเพราะจะไม่มีประเด็นในการวิเคราะห์ และจะทำให้เรื่องวิจัยเป็นเพียงการเล่าเรื่อง ไม่จูงใจให้ผู้อ่านสนใจ รวมถึงควรสังเกตว่าเรื่องใดมีการโต้เถียงทางวิชาการหรือไม่ และต้องพยายามตั้งคำถามโต้แย้งข้อคิดเห็นทางกฎหมายของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นการฝึกนิสัยในการคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ อันทำให้ผู้ทำวิจัยเกิดประเด็นในการเลือกหัวข้อวิจัยได้

- มีข้อมูลเพียงพอหรือไม่ โดยพิจารณาทั้งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และข้อมูลทางกฎหมาย ยกตัวอย่าง การเขียนวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ทำวิจัยก็ควรจะไปศึกษารายงานวิชาการในทางวิทยาศาสตร์หรือวิศวกรรมด้วย เพื่อสะท้อนให้เห็นว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างนอกจากปัญหาทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังสามารถหาข้อมูลได้จากหนังสือ ตำรา คำพิพากษา การประชุมคณะกรรมการ หรือการสัมมนา ซึ่งการสัมมนานับเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจอย่างมาก เนื่องจากการสัมมนาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีประเด็นปัญหาขึ้น และยังมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาพูดในงานสัมมนาด้วย ซึ่งอาจทำให้ผู้ทำวิจัยได้ความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมาได้

- มีกฎหมายต่างประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือไม่ โดยผู้ทำวิจัยอาจศึกษากฎหมายจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากประเทศเหล่านี้มักจะเจอปัญหาที่เกิดขึ้นมาก่อนที่จะเกิดในประเทศไทย การศึกษาในส่วนนี้จะทำให้ทราบได้ว่าประเทศอื่นมีปัญหาและแก้ไข ปัญหาเหมือนประเทศไทยหรือไม่ หรือในบางครั้งกฎหมายไทยอาจรับเอาแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศมาใช้ ทำให้อาจเกิดประเด็นให้พิจารณาว่ายังมีความเหมาะสมในการใช้กฎหมายนั้นในประเทศไทยอีกหรือไม่ ข้อดีของการอ้างอิงกฎหมายต่างประเทศคือการทำให้งานวิจัยของตนเองมีแหล่งที่มา มิใช่เกิดจากการเขียนเองแบบไม่มีที่อ้างอิง

นอกจากนี้ผู้ทำวิจัยอาจต้องศึกษากฎหมายระหว่างประเทศฉบับที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม เช่น การออกกฎหมายอนุวัติการ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศบางฉบับ เพื่อให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นด้วย

- หัวข้อทันสมัยหรือไม่ การทำหัวข้อที่ทันสมัยย่อมจะทำให้ผู้อ่านงานวิจัยมีความสนใจในผลงานมากกว่าหัวข้อที่ไม่ทันสมัย และอาจทำให้ผู้ทำวิจัยที่ทำหัวข้อทันสมัยเป็นผู้เชี่ยวชาญคนแรกเกี่ยวกับประเด็นนั้นไปโดยปริยาย และแม้ว่าหัวข้อวิจัยจะเป็นเรื่องวิจัย

ทางประวัติศาสตร์ แต่หากผู้ทำวิจัยสามารถเขียนให้งานวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นหัวข้อที่ทันสมัยเช่นกัน เช่น การนำหลักความคิดของเพลโต มาเขียนประกอบกับหลักประชาธิปไตยในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ทักษะภาษาต่างประเทศของผู้ทำวิจัยย่อมมีผลต่อการทำหัวข้อวิจัยที่ทันสมัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ทำวิจัยประเภทนี้จะได้เปรียบมากกว่าผู้ทำวิจัยที่ไม่มีความสามารถด้านภาษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้นคว้าแหล่งข้อมูล เนื่องจากผู้ทำวิจัยที่มีทักษะภาษาต่างประเทศย่อมสามารถศึกษาข้อมูลหรือแหล่งข่าวจากแหล่งต่าง ๆ ในต่างประเทศได้ ทำให้มีโอกาสได้เห็นแนวความคิดที่ไม่เคยเห็นในประเทศไทยมาก่อน

- หัวข้อกว้างหรือแคบ ข้อดีของการเขียนหัวข้อกว้างคือสามารถค้นหาข้อมูลได้ง่าย แต่ข้อเสียคือมักไม่มีคนสนใจมาอ่านเท่าไร อย่างไรก็ตาม หากผู้ทำวิจัยทำหัวข้อที่แคบหรือลึกย่อมจะทำให้หัวข้อวิจัยมีความสนใจจากบุคคลทั่วไป และย่อมจะทำให้ผู้ทำวิจัยสามารถเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่มีข้อเสียคือการค้นคว้าข้อมูลอาจทำได้ยาก

- ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูลสำหรับการทำวิจัยมีหลายประเภท แต่สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทเว็บไซต์นั้น ผู้ทำวิจัยควรจะต้องระมัดระวังในการอ้างอิงเว็บไซต์ โดยควรอ้างอิงเว็บไซต์ที่มีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นกลางทางวิชาการอยู่บ้าง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วผู้ทำวิจัยจะต้องรู้วิธีการเก็บรักษาข้อมูลให้ถูกต้องด้วยการเก็บรักษาไว้ในคอมพิวเตอร์โดยจัดไฟล์เดอร์ให้สามารถอ่านและค้นหาได้ง่าย และแบ่งหมวดหมู่ให้ถูกต้องเพื่อความสะดวกในการค้นหาในภายหลัง นอกจากนี้ผู้ทำวิจัยควรหาวิธีการป้องกันการสูญหายของไฟล์งาน เช่น นำไฟล์ฝากไว้ใน cloud ที่มีความปลอดภัย

สิ่งที่ต้องห้ามสำหรับการทำวิจัย คือ ห้ามทะเลาะกับแหล่งข้อมูลเป็นอันขาด ต้องควบคุมอารมณ์ในระหว่างการค้นคว้าแหล่งข้อมูลจากที่ต่าง ๆ ให้ได้ หากผู้ทำวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลก็จะต้องทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความสบายใจในการตอบคำถาม และไม่หวาดระแวงว่าจะถูกนำข้อมูลที่ได้ให้สัมภาษณ์ไปใช้ในทางที่ไม่ดี และต้องรักษาความลับของผู้ถูกสัมภาษณ์อย่างดี

นอกจากการสัมภาษณ์ผู้อื่นแล้ว ผู้ทำวิจัยอาจหาแหล่งข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็น (Public hearing) ด้วยการจัดงานสัมมนา (Work shop) ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากวิธีดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่ได้รับการกลั่นกรองจากบุคคลที่เข้าร่วมการสัมมนาเป็นอย่างดี มีความน่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เข้าร่วมการสัมมนาบางคนมักจะเป็นคนที่พูดเก่ง ผู้ทำวิจัยจึงต้องควบคุมมิให้มีผู้ใดพูดเก่งหรือพูดชักชวนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งมากเกินไป เพื่อให้ได้รับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายมากที่สุด

การจัดรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดรับฟังความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Focus group) การจัดรับฟังความคิดเห็นแบบโต๊ะกลม (Around table) และการรับฟังความคิดเห็นแบบทั่วไป (การสัมมนา)

สำหรับการนำเสนองานวิจัยในงานสัมมนา ผู้ทำวิจัยควรต้องวางแผนว่าต้องการอะไรจากงานสัมมนา โดยผู้ทำวิจัยไม่จำเป็นต้องพูดรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยทั้งหมดให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฟัง แต่ควรสรุปประเด็นที่สำคัญเป็นประเด็น ๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาถกเถียงกันในประเด็นนั้น ๆ นอกจากนี้ควรวางแผนนำประเด็นที่สำคัญไว้ในช่วงเช้า (ในกรณีที่จัดงานสัมมนาทั้งวัน) เนื่องจากช่วงบ่ายผู้เข้าร่วมการสัมมนามักจะรีบเดินทางกลับหรือมีธุระในช่วงภาคบ่าย และไม่ควรงานสัมมนาเกิน 15.30 น.

- การเรียบเรียงงานวิจัย

ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยและหนังสือ มีความแตกต่างตรงที่งานวิจัยจะมีเนื้อหาที่เจาะประเด็นปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และแนวทางการแก้ปัญหาที่นั้น ส่วนหนังสือจะมีเนื้อหาความรู้พื้นฐานทั่วไป ไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ

การเรียบเรียงงานวิจัยจะต้องแบ่งส่วนประกอบของงานวิจัยออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ คำนำ บทนำ เนื้อหา บทสรุปและข้อเสนอแนะ และการอ้างอิง

คำนำเป็นส่วนที่ทำให้ผู้ทำวิจัยทราบว่างานวิจัยของตนจะนำไปในทิศทางใด ส่งผลให้สามารถทราบได้ว่าชื่อเรื่องกับเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

บทนำถือว่าเป็นหัวใจของงานวิจัย เนื่องจากเป็นส่วนที่สามารถชักจูงให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในงานวิจัยของตน ส่วนมากจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุผล ความเป็นมา ปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา สมมติฐาน และประโยชน์ที่ได้รับจากหัวข้อวิจัย แต่ในกรณีที่ผู้ทำวิจัยได้รับทุนจากผู้ให้ทุนก็สามารถคัดลอกหรือนำสาระสำคัญจากเหตุผล ความเป็นมาที่ผู้ให้ทุนกำหนดไว้มาเขียนในบทนำได้ สำหรับในส่วนวัตถุประสงค์นั้น ผู้ทำวิจัยควรเขียนเป็นข้อ ๆ และเขียนเนื้อหาที่สั้นกะทัดรัดเพื่อให้กรรมการตรวจรับงานวิจัยเข้าใจได้ง่าย ส่วนขอบเขตของการศึกษาคควรจำกัดขอบเขตให้มีให้มีขอบเขตที่กว้างเกินไป ยกตัวอย่างเช่น หากผู้ทำวิจัยหัวข้อเรื่อง “การจัดการขยะในประเทศไทย” ผู้ทำวิจัยอาจจะระบุไว้ในขอบเขตของการศึกษาว่าจะทำการศึกษาเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้นก็ได้ และในส่วนประโยชน์ที่ได้รับควรเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยด้วย

นอกจากนี้ ผู้ทำวิจัยควรเขียนบททบทวนวรรณกรรม (Literature review) ไว้ในส่วนบทนำด้วย เพื่อป้องกันมิให้ผู้ทำวิจัยไปศึกษาเรื่องที่ซ้ำกับเรื่องที่มีคนเคยทำวิจัยมาก่อนหน้านี้แล้ว โดยผู้ทำวิจัยควรเขียนว่า หัวข้อวิจัยของตนมีความแตกต่างจากหัวข้อวิจัยอื่นอย่างไร และมีการพัฒนาหรือต่อยอดจากหัวข้อวิจัยที่ผ่านมาอย่างไร ทั้งนี้ ผู้ทำวิจัยไม่ควรเขียนเพียงรายชื่อเอกสารเท่านั้น แต่ควรเขียนในลักษณะการวิเคราะห์

เนื้อหาของงานวิจัยสามารถเขียนได้หลายรูปแบบ เช่น เขียนอธิบายข้อเท็จจริง สภาพปัญหา ทฤษฎี กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายไทย โดยเขียนจัดให้เป็นระบบมากที่สุด พยายามหลีกเลี่ยงการนำข้อมูลมาเขียนไว้อย่างเดียวโดยไม่มีการวิเคราะห์ใด ๆ และไม่ควรรนำข้อมูลที่ไม่จำเป็นหรือเกี่ยวข้องมาใส่ในส่วนนี้

ข้อควรระวังในการเขียนคือ การหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาพูด การใช้อารมณ์ในการเขียนงานวิจัย หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษโดยไม่จำเป็น เช่น ใช้เฉพาะในกรณีที่คำศัพท์ภาษาไทยมีความหมายไม่ชัดเจน เนื่องจากเป็นคำใหม่เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด

ส่วนการอ้างอิงเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดของงานวิจัยเนื่องจากเป็นส่วนที่เรียกว่า จรรยาบรรณของผู้ทำวิจัย ผู้ทำวิจัยควรเขียนอ้างอิงเอกสารที่ใช้ในงานวิจัยให้มีจำนวนมากที่สุด และในกรณีที่ผู้ทำวิจัยนำเฉพาะแนวความคิดของผู้ถูกอ้างอิงมาใช้ ผู้ทำวิจัยก็ต้องอ้างอิงด้วย แม้ว่าจะไม่ได้นำข้อความของผู้ถูกอ้างอิงมาใช้ก็ตาม

- แหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยและการเตรียมข้อเสนอ

แหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัยในปัจจุบันมีหลายแห่ง เช่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรธุรกิจ ภาคเอกชน โดยเมื่อผู้ทำวิจัยได้รับทุนมาแล้วก็ต้องเตรียมจัดทำข้อเสนองานวิจัย โดยเขียนเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา และข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ผู้ทำวิจัยควรหาทีมงานร่วมทำวิจัยที่ดีและทำงานด้วยกันได้

- ขั้นตอนของทางราชการและรัฐวิสาหกิจในการสนับสนุนและตรวจรับงานวิจัย

หน่วยงานราชการจะกำหนดให้ผู้ทำวิจัยเสนอข้อมูลทางเทคนิค (ข้อมูลทางวิชาการ) จำนวน 1 ซอง และเสนอจำนวนเงินที่ต้องการอีก 1 ซอง จากนั้นหน่วยงานราชการจะพิจารณาข้อเสนอดังกล่าวและเจรจาต่อรองกับผู้ทำวิจัยต่อไป ต่อมาเมื่อผู้ทำวิจัยได้รับการพิจารณาให้ได้ทำงานวิจัยแล้วจะต้องส่งรายงานเบื้องต้น (Reception report) ให้กับหน่วยงานรัฐก่อน โดยระบุถึงเค้าโครงงานวิจัย หน้าที่การทำงานของทีมงานผู้ทำวิจัย แผนงานการทำงานต่าง ๆ

หัวข้อ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเขียนบทความวิชาการและการเผยแพร่ผลงานวิชาการในวารสารกฎหมาย

รองศาสตราจารย์ ดร.นิลุบล เลิศนุวัฒน์

รองศาสตราจารย์ ดร.นิลุบลฯ ได้กล่าวในช่วงเริ่มต้นว่า วารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีอัตราส่วนการรับและไม่รับตีพิมพ์ประมาณครึ่งต่อครึ่ง เนื่องจากวารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนด เพื่อให้วารสารได้อยู่ในระดับ Tier 1

โดยขั้นตอนการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มีจำนวน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. กระบวนการตีพิมพ์วารสาร

วารสารต่าง ๆ ในปัจจุบันจะอยู่ภายใต้ระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) โดยผู้ทำวิจัยที่มีความประสงค์จะส่งบทความของตนเพื่อตีพิมพ์ในวารสารจะต้องส่งบทความเข้ามาในระบบ ThaiJO เท่านั้น ไม่สามารถส่งมาทาง e-mail หรือทางกระดาษแบบในสมัยก่อนได้อีกต่อไป

ระบบ ThaiJO ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเบื้องต้นไว้ว่าการติดต่อกับผู้ดูแลวารสารจะต้องติดต่อผ่านระบบ ThaiJO ทั้งหมด เมื่อส่งเข้ามาแล้วกองบรรณาธิการของวารสารซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลภายใน (ยกตัวอย่างกรณีวารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคคลภายในจะหมายถึงบุคลากรในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ทำหน้าที่อ่านเนื้อหาบทความเบื้องต้นว่ามีเนื้อหาอย่างไร จากนั้นจะมีการตั้งผู้ประเมินที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ จำนวน 2 คน เพื่ออ่านเนื้อหาบทความอย่างละเอียด และกำหนดเวลาให้ผู้ประเมินใช้เวลาอ่านบทความประมาณ 1 เดือน เมื่อผู้ประเมินอ่านเสร็จแล้วผู้ประเมินจะต้องพิจารณาว่าจะรับตีพิมพ์หรือไม่ โดยอาจประเมินว่าให้รับตีพิมพ์แต่ต้องมีการแก้ไข หรือรับตีพิมพ์โดยไม่มี การแก้ไขก็ได้ หากผู้ประเมินพิจารณาตีพิมพ์โดยต้องมีการแก้ไข ก็จะต้องส่งบทความกลับมาให้ผู้แต่งทำการแก้ไขโดยกำหนดเวลาให้ประมาณ 15 – 30 วันแล้วแต่กรณี ขึ้นอยู่กับว่าเนื้อหาที่ต้องแก้ไขมีมากหรือน้อยเท่าใด ทั้งนี้ ผู้ประเมินจะไม่ทราบชื่อผู้แต่งบทความเพื่อป้องกันมิให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้แต่ง

เมื่อผู้แต่งแก้ไขเนื้อหาตามคำสั่งของผู้ประเมินเรียบร้อยแล้ว วารสารจะยังไม่สามารถตีพิมพ์ได้ทันที เนื่องจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI.) ได้กำหนดให้รูปแบบการอ้างอิงต้องเป็นไปในรูปแบบเดียวกันทุกบทความ ดังนั้น ผู้แต่งจึงมีหน้าที่ต้องแก้ไขการอ้างอิงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ TCI. กำหนดก่อนที่ จะได้รับการตีพิมพ์อีกครั้ง

จากนั้นกองพิสูจน์อักษรจะทำหน้าที่ตรวจสอบการอ้างอิงในบทความว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ TCI. กำหนดหรือไม่ หากพบว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์แล้ว บทความก็จะได้รับการตีพิมพ์ประมาณ 7 วันนับแต่วันที่กองพิสูจน์อักษรเห็นชอบ ซึ่งสรุประยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาการตีพิมพ์อยู่ที่ประมาณ 2 เดือนครึ่ง

ปัญหาที่เจอบ่อยเกี่ยวกับการอ้างอิง คือการอ้างอิง URL เว็บไซต์ที่ไม่สามารถเข้าได้ในปัจจุบัน เนื่องจาก URL นั้นอาจถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงไปทำให้ไม่สามารถเข้าได้

ส่วนในการพิจารณาการตีพิมพ์วารสารในต่างประเทศ พบว่าจะใช้ระยะเวลาานานกว่าของวารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากวารสารในต่างประเทศบางเล่มจะตีพิมพ์ปีละ 2 ครั้งเท่านั้น ส่วนขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์มีลักษณะใกล้เคียงกัน

2. ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร

- ผู้แต่งมักเกิดข้อสงสัยในกรณีที่ผู้ประเมินสั่งให้แก้ไขบทความ เพราะเห็นว่าบทความของตนเคยผ่านการประเมินวิจัยมาก่อนหน้านี้แล้ว ซึ่งกรณีนี้วารสารไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ที่เคยให้ผ่านประเมินมาก่อนหน้านี้เป็นใครจึงต้องทำหน้าที่ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งด้วยความเป็นอิสระและเป็นกลาง อย่างไรก็ตาม ในส่วนเรื่องกรอบการศึกษาผู้ประเมินมักจะไม่ได้แก้ไขในส่วนนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเนื้อหาให้วารสารทางระบบ ThaiJO ซึ่งในระบบดังกล่าวจะมีการกำหนดให้ส่งเนื้อหาได้ไม่เกิน 35 หน้า หากผู้แต่งเขียนบทความเกิน 35 หน้าก็ต้องตัดทอนเนื้อหาลงมาให้ไม่เกิน 35 หน้า

- การใช้ถ้อยคำแทนตนเองในบทความ ไม่ควรใช้คำว่า “ผู้วิจัยในบทความ”

- การเขียนวัตถุประสงค์ วิธีการวิจัยในบทความ ไม่จำเป็นต้องเขียนละเอียดเหมือนกับในงานวิจัย โดยผู้แต่งควรย่อเนื้อหาดังกล่าวลงมาให้เหลือประมาณ 1 ย่อหน้า

3. การเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร

บทความควรเขียนให้มีเนื้อหาที่ทำให้ผู้อ่านสามารถทราบได้ว่าเนื้อหาในบทความเป็นอย่างไร โดยที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องอ่านเนื้อหามาก่อน

บทนำเป็นส่วนที่สำคัญมากสำหรับบทความ บทนำจึงต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาขอบเขตที่จะทำการศึกษา และโครงสร้าง (Structure) ของบทความ ผู้แต่งจึงควรเขียนเนื้อหาให้ทราบอย่างชัดเจนว่าบทความนี้จะพูดถึงเรื่องอะไร ไม่ควรเขียนเนื้อหาที่ไม่จำเป็นกับบทความหรือเป็นเพียง

การพรรณนาเท่านั้น ไม่ควรเขียนที่มาของการเขียนบทความแบบสั้น ๆ ไม่ชัดเจน ควรเขียนข้อความที่เมื่อผู้อ่าน ๆ แล้วสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมาได้

ในกรณีที่ผู้แต่งเขียนบทความเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ผู้แต่งควรเขียนเหตุผลด้วยว่าเพราะเหตุใดถึงนำกฎหมายในประเทศนั้น ๆ มาใช้เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในบทความ เช่น เขียนว่ากฎหมายไทยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายญี่ปุ่น จึงนำกฎหมายญี่ปุ่นมาใช้เปรียบเทียบ นอกจากนี้ผู้เขียนไม่ควรนำกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศมาเปรียบเทียบและวินิจฉัยว่ากฎหมายไทยแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ควรเขียนด้วยว่ากฎหมายไทยแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศเพราะเหตุใด เช่น แตกต่างกันในเรื่องของแนวคิด กระบวนการตรากฎหมาย เป็นต้น

บทความควรมีการมีเนื้อหาในส่วนวิเคราะห์ที่ไม่น้อยเกินไปเมื่อเทียบกับสัดส่วนของเนื้อหาในส่วนอื่น

ผู้แต่งไม่ควรใช้ภาษาพูดในเนื้อหาหรือหัวข้อบทความ

ผู้แต่งควรเขียนอ้างอิงในเชิงอรรถให้ถูกต้องตามรูปแบบการอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารให้มีจำนวนพอสมควร ไม่ควรน้อยเกินไปจนน่าสังเกตได้ว่าผู้แต่งอ่านเอกสารมาเพียงพอหรือไม่ ซึ่งจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของบทความโดยตรง

บทสรุปไม่ควรมีเนื้อหาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมาอีกในส่วนนี้ และไม่นำข้อเสนอแนะมาใส่ไว้ในส่วนนี้ ควรแยกออกจากบทสรุป

ข้อเสนอแนะควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อต่อยอดไปในอนาคต มิใช่เป็นข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเท่านั้น

หัวข้อ Legal Methodology and Plagiarism (ระเบียบวิธีวิจัยทางนิติศาสตร์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณกรณ์ บุญมี

สิ่งแรกที่เราควรทำก่อนที่จะทำวิจัย คือการตั้งคำถามให้กับตัวเอง 3 คำถาม ได้แก่

1. ถามว่าเราเป็นใคร ซึ่งคำตอบในส่วนนี้อาจจะตอบได้ว่าเราเป็นนักวิชาการ ที่ปรึกษา กฎหมายหรือนิติกรที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของตนให้ทำความเข้าใจกฎหมาย หรืออาจเป็นนักวิชาชีพ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ ทั้งนี้ คำตอบในส่วนนี้เราอาจเป็นได้ในหลายสถานะ ขึ้นอยู่กับว่าเราทำโดยมีวัตถุประสงค์ใด เช่น อาจเป็นนักวิชาการเนื่องจากต้องทำวิจัย หรืออาจเป็นที่ปรึกษากฎหมายเนื่องจากได้รับมอบหมายจากสำนักงานกฎหมายที่ตนสังกัด เป็นต้น

2. ถามว่าเรากำลังเขียนอะไร เช่น Policy papers, วิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งสำหรับวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นี้ถือว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เพียงแต่วิทยานิพนธ์จะเป็นวิจัยในขั้นเริ่มต้นที่ทำโดยมีพี่เลี้ยงคอยเสนอแนะ ในระหว่างทำงานเท่านั้น, บทความ (Conference paper) มีลักษณะเป็นการเขียนวิเคราะห์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแบบสั้น ๆ ไม่ได้เจาะลึกหรือมีประเด็นจำนวนมากแต่อย่างใด, ตำรา

3. ถามว่าเราเขียนให้ใครอ่าน (who show)

ผู้เขียนจะต้องการตั้งคำถามก่อนว่าประสงค์จะให้ใครอ่านผลงานของตนเอง เมื่อได้คำตอบแล้ว ผู้เขียนจะต้องเขียนเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในผลงานให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่านหรือกลุ่มเป้าหมายที่จะอ่าน ผลงานของตน ยกตัวอย่างเช่น หากต้องการเขียนให้ศาสตราจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายปกครองอ่าน เนื้อหาที่เขียนในงานไม่จำเป็นต้องใส่รายละเอียดพื้นฐานมากเพราะคนเหล่านี้มีความรู้พื้นฐานดีอยู่แล้ว แต่หากต้องการให้ผู้เรียนระดับปริญญาตรี บุคคลทั่วไปอ่าน อาจต้องใส่เนื้อหาที่เป็นพื้นฐานในเบื้องต้นก่อน

ข้อสังเกต วิจัยมีความแตกต่างกับตำรา กล่าวคือ วิจัยจะต้องประกอบไปด้วยสามส่วน ได้แก่ การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ปัญหา และการตอบคำถาม ส่วนตำราจะมีลักษณะเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่แล้ว มาบรรยายให้เป็นระบบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย แต่ไม่ได้มีการตอบคำถามในประเด็นใด เช่น การเขียนอธิบาย คำพิพากษาศาลฎีกา เป็นต้น

ขั้นตอนการเขียนวิจัย สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อ และปรับหัวข้อนั้นให้เป็นคำถาม (Research questions) ด้วยการตั้งคำถามในใจว่าผู้อ่านจะได้สิ่งใดจากหัวข้อนี้ จากนั้นผู้วิจัยต้องกำหนดสมมติฐาน (hypothesis) ของงานวิจัย และวิธีการวิจัยเพื่อนำไปสู่คำตอบ (Methodology)

หัวข้อที่ตั้งขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหม่เท่านั้น เนื่องจากหัวข้อที่อาจมีหัวข้อที่ซ้ำกับหัวข้อที่มีผู้อื่นทำมาก่อนแล้วก็ได้ แต่เนื้อหาต้องไม่ซ้ำ ไม่คัดลอกความคิด และภาษาของผู้อื่น นอกจากนี้ผู้ทำวิจัยต้องมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชานั้น ๆ รวมถึงเนื้อหาที่เขียนควรมีมุมมองใหม่ เนื้อหาใหม่ด้วย ทั้งนี้ความใหม่อาจเป็นการตั้งคำถามใหม่ หรือเป็นการตั้งคำถามเดิมแต่ใช้วิธีการหรือเปลี่ยนมุมมองใหม่ หรือเป็นการตั้งคำถามเดิม วิธีการเดิม แต่ได้คำตอบใหม่ก็ได้

หัวข้อที่ดีและทำให้งานเสร็จจะต้องมีเนื้อหาที่ไม่กว้างหรือแคบจนเกินไป และต้องเป็นหัวข้อที่ชัดเจน มีคำตอบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากงานวิจัยมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับตำรา

2. กำหนดวิธีการทำวิจัยที่มีความเหมาะสมกับคำถาม

การเลือกวิธีการทำวิจัย สามารถเลือกได้หลายประเภท เช่น

- Descriptive approach คือ วิธีการตอบคำถามว่าสิ่งนี้คืออะไร แต่ไม่ตอบคำถามว่าทำไมถึงเป็นสิ่งนี้ (what but not why) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยที่ง่ายที่สุด เช่น การตั้งคำถามว่าคนประเภทใดเป็นผู้กระทำความผิดทางเพศมากที่สุด แต่ไม่ได้ตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดคนกลุ่มนั้นถึงกระทำความผิดทางเพศ

- Black letter คือ การแปลตัวบทหรือการตีความคำพิพากษาโดยตรงไปตรงมา โดยไม่ได้วางหลักทฤษฎีใด ๆ เช่น ศึกษาความสอดคล้องของคำพิพากษาในการตีความมาตราใดมาตราหนึ่ง หรือการตีความมาตราหนึ่งและเปรียบเทียบกับคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ

- Comparative approach คือ การเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ มีข้อสังเกตว่าการทำวิจัยในลักษณะนี้ต้องเป็นการเปรียบเทียบกฎหมาย มิใช่เพียงเปรียบเทียบตัวอย่าง case study ของต่างประเทศเพียงอย่างเดียว หรือมิใช่เปรียบเทียบเพียงแค่ตัวบทกฎหมาย (Black letter) ผู้ทำวิจัยต้องเปรียบเทียบในทุกมิติ โดยต้องระบุว่าเหตุใดกฎหมายของประเทศหนึ่งจึงสามารถนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยได้ และการใช้กฎหมายลักษณะนี้ในแต่ละประเทศก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้าง

- Normative approach, Philosophical approach และ Historical approach คือ การมองกฎหมายผ่านแว่นตาของทฤษฎีอื่น ๆ ว่ากฎหมายมีความสอดคล้องกับทฤษฎีนั้น ๆ หรือไม่ อย่างไร หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งคือการมองกฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคม

- Evidence-based / empirical approach เป็นวิธีที่ไม่นิยมใช้ในประเทศไทยมากนัก แต่ได้รับความนิยมในต่างประเทศอย่างมาก เนื่องจากเป็นวิธีการนำหลักกฎหมายไปใช้กับวิชาชีพอื่นในแง่โลกของความเป็นจริง ด้วยการเก็บข้อมูล ทำแบบสอบถาม หรือทำวิจัยเชิงปริมาณด้วยการลงไปในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อสำรวจกลุ่มประชากรกลุ่มหนึ่ง

สรุป ในการทำวิจัย ผู้ทำวิจัยสามารถใช้ความคิดได้ 3 อย่าง ดังนี้

1) Identify the problems ด้วยการบอกว่าสิ่งใดคือปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การตั้งสมมติฐาน จากนั้นจึงเลือกลักษณะของการทำวิจัยว่าจะทำในเรื่องใด รูปแบบใด เช่น ด้านสิทธิมนุษยชน เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

2) Deconstruction คือ การเขียนในงานวิจัยว่าความเห็นของบุคคลหนึ่งถูกต้อง หรือความเห็นของอีกคนหนึ่งไม่ถูกต้อง อันมีลักษณะเป็นการหักล้าง proposition ของผู้อื่นเพื่อให้ผู้ทำวิจัยมีประเด็นในการเขียน อย่างไรก็ตาม ผู้ทำวิจัยอาจสามารถนำเอาแนวความคิดของบุคคลหนึ่งมาเป็น premise ของผู้วิจัยเองได้

3) Reconstruction คือ การนำเสนอสิ่งที่เกิดจากความคิดของผู้ทำวิจัย ส่วนนี้มักจะอยู่ในบทที่ 4 และเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ควรมีเนื้อหาในส่วนนี้ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของงานทั้งหมด

3. กำหนดขอบเขตของวิจัย ด้วยวิธีการตั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ (Limitation of data availability) ซึ่งควรเป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ และมีความทันสมัย การตั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับทฤษฎี (Limitation of theory and premises)ว่าจะศึกษาทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพื่อนำมาใช้เป็นฐานความคิดของตน เช่น นำเฉพาะหลักด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้เขียนวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาอาชญากรรมทางเพศ และการตั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับเครื่องมือวิจัย (Limitation of research tools)

4. ทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้เขียน โดยผู้ทำวิจัยควรพิจารณาก่อนว่าหัวข้อที่ตนเองจะทำนั้น ตนเองมีทักษะ ความสามารถ และเครื่องมือที่เพียงพอในการทำวิจัยหัวข้อนั้น ๆ หรือไม่

5. ลงมือเขียน

กระบวนการเขียนงาน ต้องเริ่มต้นจากการอ่าน เมื่ออ่านแล้วให้ลงมือเขียน กำหนดหัวข้อตั้งคำถาม กำหนดวิธีวิจัย อ่าน เขียน คิด เขียน อ้างอิง ตามลำดับ โดยทำตามขั้นตอนนี้วนไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม หากได้ทำวิจัยไปแล้วพบว่าสมมติฐานที่เคยตั้งมาก่อนหน้านี้ไม่ตรงกับเนื้อหาที่ได้อ่านและเขียนขอให้ผู้ทำวิจัยไม่ต้องตกใจ เนื่องจากกรณีเช่นนี้ถือได้ว่าผู้วิจัยมีความเก่ง มีความสามารถ และมีความรอบรู้

มากยิ่งขึ้นกว่าในขณะที่ผู้วิจัยเขียนสมมติฐานในช่วงแรก นอกจากนี้ ในขณะที่กำลังอ่านผู้ทำวิจัยควรใช้หลัก Negative thinking ระหว่างการอ่านเสมอ

สำหรับข้อแนะนำในการเขียนงานวิจัย ผู้ทำวิจัยควรจะต้องเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย หากเขียนไม่รู้เรื่องเมื่อใด จะส่งผลให้งานเขียนนั้นไม่มีค่าทันที เนื่องจากผู้อ่านไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ผู้ทำวิจัยควรต้องถามตนเองตลอดเวลาว่า “เรากำลังเขียนอะไรอยู่”, “เรากำลังส่งข้อความว่าอะไรออกไป” และ “ประโยคนี้หมายความว่าอย่างไร” นอกจากนี้ ผู้ทำวิจัยต้องเขียนอย่างมีเหตุผล และมีการอ้างอิงผลงานวิชาการของผู้อื่น

เมื่อมีการขึ้นบทใหม่ ส่วนใหม่ หัวข้อใหม่ ผู้ทำวิจัยควรเกริ่นนำทุกครั้งว่าในส่วนนี้ หัวข้อนี้จะเขียนถึงอะไรบ้างในแต่ละลำดับ เพื่อให้ผู้อ่านทราบได้ตั้งแต่แรกว่าในบทนี้ผู้เขียนจะเขียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร เนื้อหาที่เขียนควรต้องโน้มน้าวใจคนอ่าน และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ผู้ทำวิจัยต้องมีวินัย (หากไม่มีวินัย ไม่มีวิจัย)

Plagiarism คือ การขโมยความคิด การคัดลอกผลงาน ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญในการทำลายชีวิตของนักวิจัย การขโมยความคิดในที่นี้หมายความว่ารวมถึงกระบวนการนำเสนอด้วย ในบางกรณีอาจเป็นลักษณะที่ผู้ทำวิจัยได้นำเสนอความคิดของบุคคลแต่ไม่ได้บอกว่าบุคคลนั้นคือใคร

ข้อแนะนำในการหลีกเลี่ยงการคัดลอก คือ ผู้ทำวิจัยควรจัดระบบเนื้อหาให้ดี ใช้เครื่องมือในการบันทึกว่าเนื้อหาไหนมาจากไหน จดบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ และควรเขียนอ้างอิงไว้ทันทีในขณะที่เขียนงานวิจัย ไม่ควรเขียนอ้างอิงทีหลังเนื่องจากอาจจะลืมได้ว่าข้อมูลนั้นมาจากแหล่งใด

ตัวอย่างการอ้างอิงที่สามารถทำได้

ต้นฉบับ

Motivational interviewing is a relatively new cognitive-behavioral technique that aims to help parents identify and change behaviors they may be placing them at risk of developing health problems or be preventing optimal management of a chronic condition.

- Christine Bundy (2004) 97 Journal of Royal Society of Medicine, 43.

การอ้างอิงที่ถูกต้องไม่ผิดหลัก Plagiarism คือ

“Motivational interviewing is a relatively new cognitive-behavioral technique that aims to help parents identify and change behaviors they may be placing them at risk of

developing health problems or be preventing optimal management of a chronic condition” (Bundy, 2004, p. 43). และ

Bundy (2004) states, “ Motivational interviewing is a relatively new cognitive-behavioral technique that aims to help parents identify and change behaviors the may be placing them at risk of developing health problems or be preventing optimal management of a chronic condition” (p. 43).

ประเภทของการลอกผลงาน มีดังนี้

1. คัดลอกคำคนอื่นและความคิดผู้อื่นอื่น หรือที่เรียกว่าการลอกคำต่อคำ (verbatim) รวมถึงกรณีที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศด้วย

2. คัดลอกคำคนอื่นและความคิดของผู้อื่นผสมกับคำของผู้ทำวิจัย หรือที่เรียกว่าการตัดปะบางส่วนลงในประโยค (patchwork) และรวมถึงกรณีที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศด้วย

3. การใช้คำของผู้ทำวิจัย ผสมกับความคิดของผู้อื่น หรือที่เรียกว่าการเขียนขึ้นใหม่ด้วยภาษาเราเอง (paraphrasing)

4. การใช้คำของผู้ทำวิจัยผสมกับความคิดของผู้ทำวิจัยเอง หรือที่เรียกว่าการคัดลอกผลงานตนเอง (self-plagiarism) ซึ่งลักษณะนี้คือการนำงานวิจัยชิ้นเดิมที่ตนเองเคยทำมาก่อนหน้านี้แล้วมาใช้ประโยชน์สองครั้ง ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษานำรายงานวิชาหนึ่งมาใช้และส่งในอีกวิชาหนึ่งด้วย หรือการนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่ตนเองเคยทำไว้ในขณะเรียนปริญญาโท มาใช้เขียนในการขอตำแหน่งทางวิชาการ โดยอ้างว่าเป็นวิจัยที่ได้ทำขึ้นใหม่

ผลที่ได้รับจากการ Plagiarism มีหลายประเภท เช่น ถูกไล่ออกจากการเป็นนักศึกษาหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย ได้รับโทษทางอาญาเนื่องจากถือได้ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ได้รับโทษทางวินัย เป็นต้น

หัวข้อ ...

บรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร.มนินทร์ พงศพาน

หลักของการเขียนงานวิจัยหรืองานวิชาการ คือ การตั้งประเด็นปัญหาและการค้นหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบแบบแผน และอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล งานวิจัยไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบตายตัว อย่างไรก็ตาม หากผู้ทำวิจัยได้ทำวิจัยเนื่องมาจากมีหน่วยงานจ้างให้ทำวิจัย ผู้ทำวิจัยอาจต้องทำตามรูปแบบหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานนั้นกำหนด

หัวข้อวิจัยไม่ควรใช้ประโยคในลักษณะคำถาม ไม่ควรมีความกว้างหรือแคบของเนื้อหา มากเกินไป เช่น ไม่ควรนำเพียงมาตราใดมาตราหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งมาใช้เป็นหัวข้อของงานวิจัย หัวข้องานวิจัยอาจทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางทฤษฎีหรือประโยชน์ในทางปฏิบัติก็ได้

หัวข้องานวิจัยอาจซ้ำกับงานวิจัยที่มีมาก่อนแล้วในบางส่วนได้ แต่ผู้ทำวิจัยจะต้องพึงระวัง และต้องเขียนอธิบายในบทนำให้ผู้อ่านทราบว่างานของผู้ทำวิจัยมีแง่มุมใดบ้างที่มีความแตกต่างจากงานเดิม นอกจากนี้ผู้ทำวิจัยควรเขียนในหัวข้อด้วยว่าปัญหาที่ต้องการทำเป็นปัญหาตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายต่างประเทศ

ในส่วนของความสำคัญและที่มาของปัญหาในการทำวิจัยนั้น ถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญ ใกล้เคียงกับการกำหนดหัวข้อ ผู้ทำวิจัยต้องเขียนให้ผู้อ่านทราบว่าในเรื่องนี้มีปัญหาหลักและปัญหาย่อยอย่างไรบ้างอย่างชัดเจน โดยอาจยกตัวอย่างปัญหาจากคำพิพากษาศาลฎีกา ความเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ หรือทฤษฎีทางวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจในทันทีที่ได้อ่านในส่วนนี้ว่าผู้ทำวิจัยต้องการทำวิจัยเรื่องอะไร หรือในกรณีที่ไม่มีตัวอย่างสำหรับการอ้างอิงในส่วนนี้ได้ ผู้ทำวิจัยอาจใช้วิธีการเขียนยกตัวอย่างขึ้นมาเองเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจ ทั้งนี้ เนื้อหาส่วนนี้ไม่ควรเขียนมากจนเกินไป ควรเขียนประมาณ 3 – 5 หน้า

สำหรับส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิจัย และเป็นส่วนที่ผู้ทำวิจัยละเอียดมากที่สุด คือ วิธีการวิจัย (Research methodology) ซึ่งจะต้องมีการอธิบายขั้นตอน หรือวิธีการนำไปสู่การแก้ปัญหาว่าต้องทำอย่างไรบ้าง เช่น การใช้กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative law)

การใช้กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative law) มีหลายวิธี เช่น การศึกษากฎหมายต่างประเทศในประเด็นใดประเด็นหนึ่งแล้วมาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยในประเด็นนั้น (Functional approach) ปัญหาของการใช้วิธีการดังกล่าว คือ เราจะมองว่ากฎหมายเป็นเพียงเครื่องจักร

กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยจะนำข้อดีของหลักกฎหมายต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยโดยไม่ได้คิดถึงปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย ซึ่งในความเป็นจริงอาจมีปัจจัยบางอย่าง เช่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางลักษณะนิสัยของคนในสังคม ที่ทำให้หลักกฎหมายต่างประเทศนั้นไม่สามารถใช้ในประเทศไทยได้หรือไม่เหมาะสมกับประเทศไทย

นอกจากนี้การใช้กฎหมายเปรียบเทียบอาจทำได้ในลักษณะที่ไม่ได้เปรียบเทียบเฉพาะตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากจะต้องพิจารณาถึงบริบททางด้านสังคมในประเทศนั้น ๆ เช่น เรื่องการเมือง เศรษฐกิจ มาประกอบด้วย (Context approach) โดยผู้ทำวิจัยที่จะใช้วิธีการนี้ควรจะต้องลงไปเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง วิธีนี้จึงไม่เป็นที่นิยมของนักวิจัยมากนัก อย่างไรก็ตามหากผู้ทำวิจัยไม่สะดวกลงไปเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้ทำวิจัยอาจใช้วิธีการศึกษา Secondary source หรือการนำข้อมูล ตัวเลข ตำราที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ จากประเทศที่ต้องการศึกษา มาประกอบการพิจารณาแทนก็ได้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้ทำวิจัยยังสามารถนำมาใช้ประกอบการเขียนบทวิเคราะห์ในตอนท้ายของเล่มวิจัยได้ว่าในท้ายที่สุดแล้วกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษามามีความสอดคล้องกับระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ของประเทศไทยในแง่ใดบ้างหรือไม่ อย่างไร

วิธีการอีกวิธีของการใช้กฎหมายเปรียบเทียบ คือ การใช้กฎหมายเปรียบเทียบในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมาย (Socio-legal approach) เช่น การศึกษาถึงเจตนารมณ์หรือต้นกำเนิดของกฎหมายในต่างประเทศ อันอาจทำให้เราเห็นต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในต่างประเทศและสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้

การเลือกประเทศที่จะนำมาเปรียบเทียบไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าควรจะต้องเปรียบเทียบจำนวนกี่ประเทศ แต่ไม่ควรเปรียบเทียบหลายประเทศมากเกินไป ผู้ทำวิจัยอาจเลือกประเทศมาเปรียบเทียบเพียง 2 ประเทศแต่ทำการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ อย่างละเอียดก็ได้ หรือผู้ทำวิจัยศึกษาเนื้อหาของแต่ละประเทศเพียงบางประเด็น แต่เปรียบเทียบกับจำนวนหลายประเทศก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือหัวข้อของงานวิจัยนั้น ๆ เป็นหลัก

ข้อควรระวังในการเลือกกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เปรียบเทียบ คือ การเลือกใช้ระบบกฎหมาย (Common law หรือ Civil law) มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการเลือกกฎหมายมาเปรียบเทียบ ไม่สามารถใช้ได้กับการทำวิจัยในทุกสาขากฎหมาย และข้อจำกัดของการนำวิธีการใช้กฎหมายเปรียบเทียบมาใช้ คือ ข้อจำกัดทางด้านภาษาของผู้ทำวิจัย อย่างไรก็ตาม ผู้ทำวิจัยอาจแก้ปัญหานี้ได้โดยให้บุคคลอื่นช่วยแปลต้นฉบับที่เป็นภาษาต่างประเทศประมาณ 2 – 3 คน แล้วมาตรวจเช็คอีกทีว่ามีความถูกต้องตรงกันหรือไม่

เนื่องจากผู้แปลแต่ละคนอาจมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่แปลแตกต่างกันไป และเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วก็สามารถนำมาใช้ในงานวิจัยได้

ขอบเขตของการศึกษา เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความกว้างหรือแคบของงานวิจัย มีลักษณะเสริมเนื้อหาให้กับหัวข้อ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจในหัวข้อของงานวิจัยได้มากยิ่งขึ้น ในกรณีที่หัวข้อมีความชัดเจนเพียงพอที่ทำให้ผู้อ่านทราบแล้วว่าผู้ทำวิจัยจะเขียนเรื่องใด ผู้ทำวิจัยอาจไม่จำเป็นต้องเขียนเนื้อหาในส่วนนี้มากนัก

หัวใจที่สำคัญที่สุดของงานวิจัย คือ วิธีการวิจัย (Research methodology) และส่วนที่เป็นคุณูปการของงานวิจัย (Original contribution)

ก่อนที่จะเริ่มเขียนงานวิจัย ผู้ทำวิจัยควรต้องคำนึงถึงโครงสร้างของงานวิจัยก่อน ซึ่งโดยปกติแล้วโครงสร้างของงานวิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และการแก้ปัญหา สำหรับส่วนปัญหา และส่วนวิธีการแก้ปัญหามักจะอยู่ในบทเนื้อหาที่มีใช้ส่วนของบทนำ (บทแรก) และส่วนบทสรุป (บทสุดท้าย) ผู้ทำวิจัยอาจเขียนส่วนปัญหาไว้ตั้งแต่บทที่ 2 หรืออาจเขียนหลักทฤษฎีในบทที่ 2 ก่อนแล้วจึงเขียนปัญหาไว้ในบทถัดไป ขึ้นอยู่กับความชอบและความถนัดของผู้ทำวิจัยแต่ละคน สำหรับส่วนวิธีการแก้ปัญหา และส่วนการแก้ปัญหาให้เขียนไล่เรียงกันไปในส่วนของเนื้อหา

คำเตือนในการเขียนบทสรุป คือ ห้ามเขียนประเด็นใหม่ในส่วนนี้เด็ดขาด ผู้ทำวิจัยควรสรุปเนื้อหาเฉพาะที่อยู่ในบทต่าง ๆ ในเล่มวิจัยเท่านั้น

ผู้ทำวิจัยอาจแบ่งเนื้อหาออกเป็นกี่บทก็ได้ เช่น 5 หรือ 6 บท แต่ไว้ในแต่ละบทควรมีเนื้อหาใกล้เคียงกัน และในแต่ละบทควรมีเนื้อหาอยู่ในช่วงประมาณ 20 – 30 หน้า เนื่องจากหากในบทใดมีเนื้อหามากเกินไปจะทำให้ผู้อ่านเกิดความมึนงงคล้ายกับการจมลงไปในทะเลของข้อมูลได้ นอกจากนี้ในแต่ละบทควรมีบทนำในย่อหน้าแรกของบทเพื่อนำทางให้ผู้อ่านทราบได้ว่าในบทนี้มีเนื้อหาในลักษณะใด และเขียนบทสรุปอยู่ในย่อหน้าสุดท้ายของบทด้วยเพื่อบอกให้ผู้อ่านทราบว่าในบทต่อไปผู้ทำวิจัยจะเขียนเรื่องอะไร อันจะทำให้เนื้อหาในงานวิจัยมีความเชื่อมโยงหรือเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน

หัวข้อ เส้นทางการเป็นนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ

ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล

วิจัยเล่มแรกในชีวิตของตนเอง คือ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยตนได้หยิบปัญหาจากคำพิพากษาฎีกาเรื่องหนึ่งที่วินิจฉัยให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญา และนำหลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาอธิบายประกอบการทำวิทยาก่อนพบว่ามีความยากลำบากในการทำอย่างมาก เนื่องด้วยข้อจำกัดของ Material ซึ่งตนเองเคยต้องใช้เวลาในการหาบทความเรื่องหนึ่งถึงประมาณ 6 เดือน นับว่าแตกต่างจากในปัจจุบันที่ใช้เวลาเพียงหลักวินาทีก็สามารถหาข้อมูลใน Search engine เช่น เว็บไซต์ Google ได้แล้ว

ภายหลังจากที่ได้จบการศึกษาปริญญาโท ตนเองได้มีโอกาสได้อ่านเนื้อหาในวิทยานิพนธ์อีกครั้งและพบว่ามีส่วนที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากมีข้อจำกัดในหลายด้านในระหว่างทำวิทยานิพนธ์ จึงได้นำหัวข้อดังกล่าวมาทำวิจัยแบบต่อยอดในขณะที่พ้นจากตำแหน่งรองคณบดี โดยตั้งชื่อใหม่ว่า “ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลเพื่อหาข้อเสนอทางนิติวิธี” ซึ่งตนได้นำวิจัยเรื่องนี้มาใช้ในการขอตำแหน่งศาสตราจารย์ด้วย ต่อมาสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ขอวิจัยเล่มนี้เพื่อนำไปตีพิมพ์ นอกจากนี้ยังการสูงสุดยังได้มีความสนใจในวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงได้ขอให้ตนเองทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ความรับผิดของนิติบุคคลและความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลโดยเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียนทั้งหมด โดยตนได้นำศาสตร์ของกฎหมายเปรียบเทียบมาใช้ด้วยการแบ่งประเภทระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอาเซียนทั้งหมดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย civil law ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย กัมพูชา และไทย และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law และกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายสังคมนิยม ได้แก่ ประเทศลาว และเวียดนาม

ผลของการทำวิจัยเรื่องนี้ส่งผลให้โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้เชิญให้ไปพูดที่ประเทศลาว รวมถึงได้เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาที่ทำหัวข้อเกี่ยวกับความรับผิดของนิติบุคคลในหลาย ๆ เล่ม อันทำให้เห็นได้ว่าภารกิจของการเป็นนักวิจัยแท้ที่จริงแล้วไม่ใช่เป็นเพียงแค่ภารกิจส่วนตัว แต่เป็นภารกิจในการสร้างคนรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้น

ในช่วงที่ได้มีโอกาสเรียนหลักสูตรผู้บริหารระดับสูง (บ.ย.ส.) ได้มีโอกาสทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” โดยเปรียบเทียบการพิจารณาคดีในคดีอาญากับคดีนี้การเมืองซึ่งตนเองสงสัยว่าเพราะเหตุใดในคดีนี้การเมืองนี้การเมืองจึงมีสิทธิมากกว่าคนทั่ว ๆ ไป เช่น มีสิทธิได้รับสำนวนการไต่สวนของ ป.ป.ช.

นอกจากนี้ในช่วงที่ได้เรียนหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ได้มีโอกาสทำวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมเนติธรรมไทย ศึกษาเรื่องความขัดแย้งกันในบทบาทหน้าที่”

ในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ขอให้ตนเองทำวิจัย เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ” โดยวิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่ปรากฏในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ในท้ายที่สุดพบว่าวิจัยเล่มนี้ไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

ในเวลาต่อมาได้มีโอกาสทำวิจัยเรื่อง การ Check and Balance ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งตนได้นำหลักการในวิจัยเรื่องนี้ไปพูดในที่ประชุมของอาจารย์วิชา มหาคุณ (คดีบอส อยู่วิทยา) ด้วย เนื่องจากที่ผ่านมากลไกของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยมักไม่ค่อยยอมรับเรื่องการตรวจสอบ ทั้งที่การตรวจสอบเป็นสิ่งที่ทำให้เราทำงานได้ดีขึ้น

วิจัยเรื่องต่อมาที่มีโอกาสได้ทำคือเรื่อง “หลักสัดส่วนในคดีอาชญากรรม” ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าไปสู่การแก้ไขพระราชบัญญัติอาชญากรรมให้โทษในเวลาต่อมา

วิจัยอีกเรื่องที่ตนเองได้ทำแล้วรู้สึกมีความสุขคือเรื่อง “การจัดทำคำพยานของศาลยุติธรรม” เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายที่แก้ไขใหม่เกี่ยวกับการบันทึกเสียงและภาพ โดยตนได้นำประสบการณ์ที่ได้ไปดูงานที่ศาลประเทศญี่ปุ่น และวิจัยที่เคยมีโอกาสได้ทำกับต่างประเทศเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” มาใช้ประกอบกับการเขียนวิจัยเรื่องนี้ด้วย

ปัจจุบันตนเองได้กำลังทำวิจัยเรื่อง “Systematization of the Criminal Offense” เนื่องจากพบว่ากฎหมายที่กำหนดความผิดในประเทศไทยมีทั้งที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอีกกว่า 500 ฉบับ ซึ่งมีลักษณะเหมือนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law

ประโยชน์ของการทำวิจัย วิจัยสามารถนำไปใช้ได้หลากหลาย เช่น นำไปเป็นคู่มือในการทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เป็นตำราในการเรียนการสอน นอกจากนี้งานวิจัยยังสามารถทำให้ผู้ทำวิจัยมีโอกาสได้รับตำแหน่งทางวิชาการด้วย และมีใช้แค่ประโยชน์ที่ได้รับในแง่ของส่วนบุคคลเท่านั้น เนื่องจากยังส่งผลให้องค์กรซึ่งเป็นต้นสังกัดของผู้ทำวิจัยได้รับชื่อเสียงตามไปด้วย รวมถึงทำให้ผู้ทำวิจัยได้รับโอกาสได้เข้าร่วมทำงานกับผู้อื่น เช่น การเป็นกรรมการกฤษฎีกา และประโยชน์ที่จะได้รับในท้ายที่สุดก็คืองานสอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรี โท และเอก ซึ่งเป็นหัวใจของการเป็นอาจารย์และนักวิจัย

งานวิจัยทางสังคมศาสตร์อาจเป็นสิ่งที่ขายไม่ได้ แต่ย่อมจะทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างสังคม
ทางที่ให้ความเป็นธรรมและสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ดียิ่งขึ้น

ปัจจัยที่นำไปสู่การเป็นนักวิจัยดีเด่น ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องต่าง ๆ, การไม่ละทิ้ง
โอกาสที่ดี, ความซื่อสัตย์ในการทำงานวิชาการ โดยเฉพาะในฐานะนักกฎหมายต้องมีปัจจัยในส่วนนี้ให้มาก,
ความตรงต่อเวลา และครอบครัวก็นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในการเป็นนักวิจัยอย่างมาก

หัวข้อ Research proposal

รองศาสตราจารย์ ดร.สุปรียา แก้วละเอียต

สิ่งแรกที่สำคัญในการทำวิจัย คือ หัวข้อหรือโจทย์ของวิจัย โดยอาจได้มาจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่กำหนดหัวข้อไว้ให้เรียบร้อยแล้ว หรือได้มาจากตัวผู้ทำวิจัยเองในกรณีที่ทำในนามส่วนตัว หัวข้อวิจัยที่ดีต้องมีลักษณะที่ผู้อ่านได้อ่านแล้วสามารถทราบได้ทันทีว่าหัวข้อนี้เป็นเรื่องอะไร จึงควรมีเนื้อหาที่มีความกระชับและครอบคลุมกับปัญหาที่จะทำวิจัย

บทนำของงานวิจัย คือ สิ่งที่กำหนดว่างานวิจัยจะมีเนื้อหาไปในทิศทางใด และมีภาพรวมอย่างไร การเขียนบทนำในส่วนของสภาพปัญหาหรือที่มาของปัญหาควรเขียนเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางกฎหมายและคำถามในงานวิจัย ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองนี้จะต้องถูกนำมาเขียนอีกครั้งในส่วนของบริษัทสรุป และข้อเสนอแนะว่าจะแก้ปัญหาทางกฎหมายและแก้ปัญหาที่ได้ตั้งคำถามไว้ในบทนำอย่างไรบ้าง

ปัญหาทางกฎหมาย มีหลายประเภท เช่น ปัญหาการตีความกฎหมายของศาล กฎหมายมีความไม่ชัดเจนเพียงพอ การบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ผู้ทำวิจัยอาจเขียนว่ามีปัญหากฎหมายบางประการ โดยแบ่งออกเป็นประการต่าง ๆ หรืออาจเขียนปัญหาเป็นย่อหน้า (main idea) ก็ได้

การทบทวนวรรณกรรม (Literature review) คือ กระบวนการค้นคว้า รวบรวมเอกสาร และจัดระบบให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. การสำรวจสภาพองค์ความรู้ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ทำวิจัยทราบว่าไม่มีใครเขียนเนื้อหาในเรื่องที่จะทำวิจัยมาบ้างแล้ว และ 2. เพื่อป้องกันการซ้ำของหัวข้อวิจัย อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยเปรียบเสมือนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผู้ทำวิจัยจึงอาจสามารถทำหัวข้อที่ซ้ำกับผู้อื่นได้ แต่ต้องทำในแง่มุม วิธีการ หรือข้อเสนอที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับในกรณีที่ผู้ทำวิจัยที่ได้รับหัวข้อจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน และไม่มีขั้นตอนที่กำหนดให้ต้องมีการทบทวนวรรณกรรม แต่ในทางปฏิบัติผู้ทำวิจัยก็ควรทำการทบทวนวรรณกรรมในด้านเนื้อหาไว้ล่วงหน้า และควรใช้วิธีการจัดระบบในการเขียนโดยนำประเด็นเป็นตัวตั้งมากกว่าการนำชื่อคนเขียนมาเป็นตัวตั้ง ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญเพราะสามารถสะท้อนถึงความสามารถในการค้นคว้าข้อมูลของผู้ทำวิจัย เนื้อหาที่นำมาอ้างอิงควรเป็นเนื้อหาที่มีความทันสมัยมากที่สุด

ในส่วนของการอ้างอิงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนวรรณกรรม ควรจะมีจำนวนที่มากพอสมควร และมีความหลากหลาย กล่าวคือ ควรมีการอ้างอิงในเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ งานวิจัย เอกสารการประชุมจากรัฐสภาหรือจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การเขียนวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เป็นสิ่งที่จะสามารถบอกได้ว่างานวิจัยที่ผู้ทำวิจัยทำขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับที่ได้ตั้งไว้ในตอนแรกหรือไม่ ผู้ทำวิจัยควรเขียนให้มีลักษณะเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ควรเขียนวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับให้มีความสอดคล้องกัน และมีความเป็นจริงมากที่สุด

สมมติฐานการศึกษา หมายถึงการคาดคะเนหรือการตั้งธงคำตอบในเบื้องต้น เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องมีในทุกผลงานการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ เนื่องจากส่วนนี้มีที่มาจากการทำงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทางด้านนิเทศศาสตร์ก็สามารถเขียนได้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ทำวิจัยอาจเขียนว่าการรับเอาแนวความคิดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในประเทศไทยมีข้อผิดพลาดทำให้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่มีความไม่ชัดเจนและมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย ผู้ทำวิจัยที่จะเขียนสมมติฐานได้จะต้องเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ มาได้ระดับหนึ่งแล้ว และควรเขียนให้มีความกระชับ รวมถึงต้องตอบโจทย์ของงานวิจัยได้ เช่น เขียนเริ่มต้นว่าปัญหาเกิดจากอะไร และจะแก้ปัญหายังไงอย่างสั้น ๆ ผู้ทำวิจัยหลายท่านมักเขียนสมมติฐานของการศึกษาให้มีเนื้อหาเป็นไปในลักษณะของวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ผู้ทำวิจัยมักเกิดการสับสนระหว่างรูปแบบของการศึกษากับวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล เนื่องจากสิ่งทั้งสองนี้มีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน โดยรูปแบบของการศึกษาอาจหมายถึงการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยแบบผสมผสาน งานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์มักจะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล (documentary research) หมายถึง วิธีการได้ข้อมูลมาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ในเชิงลึก, focus group ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประเด็นสุดท้ายของการเริ่มเขียนงานวิจัย คือ โครงร่างงานวิจัย ซึ่งหมายถึงรูปแบบของสารบัญญ ถือเป็นหัวใจหลักของการศึกษา ผู้ทำวิจัยที่สามารถทำโครงร่างงานวิจัยที่ดีคือผู้ที่จัดระบบความคิดได้ดี สมมติฐานและการทบทวนวรรณกรรมจะทำให้ผู้ทำวิจัยสามารถเห็นโครงร่างงานวิจัยในเบื้องต้นได้ง่ายขึ้น แต่โครงร่างงานวิจัยจะสมบูรณ์อย่างละเอียดก็ต่อเมื่อผู้ทำวิจัยได้ข้อมูลมาและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพราะผู้ทำวิจัยจะสามารถตอบโจทย์งานวิจัยได้ว่าจะต้องเขียนอย่างไรบ้าง

จากประสบการณ์เรียนในประเทศฝรั่งเศส พบว่านักศึกษาระดับปริญญาเอกจะได้โครงร่างงานวิจัยอย่างละเอียดเมื่อผ่านการค้นหาข้อมูลไปแล้วประมาณ 2 ปี แต่ในการทำวิจัยไม่สามารถใช้เวลาขนาดนี้ได้ โครงร่างงานวิจัยนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้งานวิจัยสำเร็จหรือไม่สำเร็จ

ข้อคำนึงถึงในการเขียนโครงร่างงานวิจัย ผู้ทำวิจัยจะต้องคำนึงถึงการจัดระบบ การจัดกลุ่ม หัวข้อย่อย การบาลานซ์เนื้อหาในแต่ละบทไม่ให้มากหรือน้อยแตกต่างกันมากเกินไป รวมถึงต้องเขียนบทนำ

เนื้อหา และบทสรุป ทั้งนี้ ในส่วนของบทสรุปไม่ควรมีข้อเสนอแนะรวมอยู่ด้วย แต่ผู้ทำวิจัยมักจะเขียนบทสรุปและข้อเสนอแนะอยู่ในบทเดียวกันซึ่งไม่เป็นตามหลักสากล เนื่องจากในหลักสากลข้อเสนอแนะจะอยู่ในส่วนของเนื้อหาของงานวิจัยแล้ว

ข้อควรระวังที่ผู้ทำวิจัยมักจะเข้าใจผิดคือ งานวิจัยไม่ใช่การรวบรวมข้อมูล
